

Brev till

Försäkringskassan
Socialdepartementet
Näringsdepartementet
Whiplashkommissionen
Försäkringsbolagen
Försäkringsbolagens förtroendeläkare
Försäkringsförbundet
Trafikskadenämnden
Vägverket

Kritiska synpunkter på skriften ”Besvär efter stukad halsrygg (WAD) – frågor om samband mellan exponering och långvariga besvär”

Sammanfattning

Under 2005 utkom skriften ”Besvär efter stukad halsrygg (WAD) – frågor om samband mellan exponering och långvariga besvär”. Författare är Jorma Styf och Artur Tenenbaum¹. Skriften har tagits fram i samverkan med Försäkringskassan i Västra Götaland och avser att diskutera samband mellan långvariga whiplashrelaterade besvär (Whiplash Associated Disorders, WAD) och trafikolyckor. Som professionellt verksamma inom whiplashområdet eller därtill relaterade områden är vi starkt kritiska mot många av skriftens slutsatser och resonemang.

Förekomsten av långvariga whiplashrelaterade besvär och dess samband med olyckan ifrågasätts i skriften, särskilt efter lägre kollisionsvåld. I stället anges psykosociala faktorer och inblandning av juridiska ombud som huvudsaklig förklaring till långvariga besvär och arbetsförmåga. Tillämpas detta synsätt finns en uppenbar risk för felaktiga beslut i försäkringsmedicinska ärenden, med åtföljande långdragna rättsliga processer, ekonomiska förluster, försvårad rehabilitering och inte minst en oacceptabel kränkning för många olycksdrabbade.

Vi vill i första hand försöka förhindra att skriftens budskap okritiskt tillämpas i försäkringsmedicinska bedömningar, eftersom de i många stycken ger en falsk och onyanserad bild av whiplashrelaterade besvär. Mot denna bild vänder vi oss på strikt vetenskaplig grund. Om skriftens hållning till hela whiplashproblematiken skulle bli rådande i försäkringsmedicinska bedömningar, innebär det en vetenskaplig vulgarisering av det egentliga kunskapsläge som uppnåtts inom whiplashområdet idag.

På basis av den bristande vetenskapliga kvalitén på skriften av Styf och Tenenbaum avråder vi försäkringskassan och försäkringsbolag att använda den i bedömningsärenden. Det mest naturliga är att använda Whiplashkommissionens slutrapport 2005 som underlag. Den är framtagen av en bred oberoende expertgrupp.

¹ Jorma Styf är docent i ortopedi, överläkare vid sektionen för Yrkesortopedi vid dåvarande Ortopedkliniken Sahlgrenska Universitetssjukhuset, tillika försäkringsläkare på arbetsskadeenheten, Västra Götalandsregionen (VGR). Artur Tenenbaum är företagsläkare vid Hälsan och Arbetslivet, VGR, tillika doktorand vid Sektionen för Skadeprevention, Institutionen för Klinisk Neurovetenskap, Karolinska Institutet.

Kritiska synpunkter

Enligt förordet baseras innehållet i skriften på vetenskaplig litteratur, publicerad efter 1995. Skriften vänder sig i första hand till försäkringsläkare, utredare och handläggare vid försäkringskassan, samt till medicinska rådgivare vid försäkringsbolag. Författarna hoppas också att texten skall väcka debatt och vara tankeväckande för sjukskrivande läkare.

Skriften ger sken av att objektivt spegla kunskapsläget och vara vetenskapligt underbyggd. Men vi anser att den i många stycken ger en falsk och onyanserad bild av verkligheten. Hade effekten av skriften bara varit att väcka debatt vore det en sak. Det finns en hel del inom försäkringsmedicinen och inom den vetenskapliga litteraturen om WAD som bör debatteras och förbättras. Tyvärr har effekten inte blivit bara detta. Flera av synpunkterna och slutsatserna i skriften har redan använts vid försäkringsmedicinska bedömningar. Det kan ifrågasättas huruvida beslut som fattats av till exempel försäkringskassan på grundval av dessa bedömningar är riktiga. Dock pekar författarna på en del problem och missförhållanden som vi också är medvetna om och som behöver uppmärksammas.

Eftersom några av oss är författare till flera av referenserna i skriften ser vi det som vår uppgift att påtala direkta felaktigheter. Men vi vill även kommentera synpunkter och slutsatser, som kan leda till felaktiga beslut i försäkringsmedicinska sambandsbedömningar, och som i många fall är kränkande för den försäkrade.

Vi bemöter och kommenterar sammanfattningens enskilda delar mer utförligt i bilaga 1, men vi vill redan här poängtera följande:

- I skriften anges att ”Alla relevanta studier om stukning av halsrygg har inkluderats”, vilket inte är korrekt. De referenser som ofta hänvisas till tycks vara valda på ett sätt som i första hand stärker författarnas åsikter och resonemang.
- I flera fall saknas referenser som styrker olika påståenden.
- Resultat från referenser vinklas eller misstolkas.
- I skriften görs ingen evidensvärdering eller kvalitetssäkring av referenserna, vilket författarna visserligen nämner. Konsekvensen blir trots allt att skriftens sammanfattning kan ifrågasättas.

En av grundstenarna i författarnas resonemang är att det inte finns något samband mellan långvariga besvär och kollisionsvåldets storlek, trots att detta påvisats i ett stort antal publicerade studier. Med det som utgångspunkt öppnas möjligheten för andra sambandsteorier. Vårt intryck är att hela skriften syftar till att lyfta fram psykosociala faktorer och/eller inblandning av juridiska ombud som en central förklaring till långvariga besvär och arbetsförmåga.

Problematiken kring whiplashrelaterade besvär är komplex. Flera faktorer inverkar på arbetsförmågan för drabbade med långvariga besvär. Allt för många av dem som får initiala besvär utvecklar permanent smärtproblematik och arbetsförmåga. Olösta försäkringsproblem kan försvåra rehabiliteringen, samtidigt som ersättningssystemens utformning idag saknar incitament för en återgång till ett aktivt liv. Men den problematiken får inte ligga till grund för att leda i bevis att långvariga besvär efter nackskador per automatik har andra förklaringsgrunder än skadehändelsen som sådan.

I Whiplashkommissionens slutrapport 2005 påpekas att kunskapen om whiplashrelaterade besvär fortfarande är otillräcklig, trots att tiotusentals vetenskapliga artiklar publicerats under åren. Undertecknade, liksom Whiplashkommissionen, anser att mer forskning inom området är nödvändig. Bland annat anser vi att det behövs mer multidisciplinär forskning, det vill säga att den skall beskriva inverkan av faktorer inom teknik, skadebiomekanik, medicinsk diagnostik, psykologi, beteendevetenskap, sociologi, behandling och rehabilitering. På sikt kommer en sådan satsning att minska risken för missuppfattningar

och felaktiga bedömningar, till gagn både för den enskilde och för samhället. Men redan med dagens kunskap kan betydligt bättre bedömningar göras om publicerad litteratur tillämpas på ett vetenskapligt korrekt sätt.

Undertecknade avråder försäkringskassan och försäkringsbolag att använda skriften av Styf och Tenenbaum i bedömningsärenden. Det är märkligt att försäkringskassan använder sig av ett så ovetenskapligt underlag i sina bedömningar när Whiplashkommissionens unika rapport finns tillgänglig. Kommissionen belyser samma frågeställningar och mer därtill, men på ett vetenskapligt seriöst sätt där bland annat specialister inom nio medicinska områden ingått. Enligt uppgift är skriften under omarbetning. Men med den grundsyn på whiplashproblematiken som skriften ger är det svårt att förutse någon dramatisk förändring av synsättet i en omarbetad version.

Anita Berglund,
medicine doktor, epidemiolog, Karolinska Institutet
Ulf Björnstig,
professor, Umeå Universitetssjukhus
Ola Boström,
docent Teknisk trafiksäkerhet Chalmers TH, chef för biomekanik och skyddssystem
Autoliv
Olle Bunketorp,
docent i Trafikmedicin, Specialistläkare, Området för Ortopedi, Sahlgrenska
Universitetssjukhuset
Lotta Jakobsson,
teknologie doktor, Chalmers, Volvo
Irene Jensen,
professor, Karolinska Institutet
Maria Krafft,
medicine doktor Karolinska Institutet, chef Trafik och Samhälle Folksam
Anders Kullgren,
docent Tekn trafiksäkerhet, Chalmers TH, Adj universitetslektor Karolinska Inst,
Forskningschef Folksam
Malin Lindh,
docent i Rehabiliteringsmedicin, Överläkare, Sahlgrenska Universitetssjukhuset
Per Morberg,
docent i ortopedi, överläkare, Området för Ortopedi, Sahlgrenska Universitetssjuk-
huset
Mats Svensson,
docent Teknisk trafiksäkerhet Chalmers TH
Claes Tingvall,
professor, Monash University, Melbourne, Trafiksäkerhetsdirektör Vägverket

Bilaga 1. Kommentarer till skriftens sammanfattande punkter

Bilaga 2. Besvär efter stukad halsrygg (WAD) av J Styf och A Tenenbaum